

AKTIVITY SPOLKU BIELORUSKÁ HROMADA V PRAHE¹

Luciána HOPTOVÁ

Abstract: *Activities of fellowship Belarusian Hromada in Prague.* Belarusian emigrants came to the territory of the Czechoslovak Republic under the influence of a restless situation in their homeland. Belarusian emigration concentrated mainly in the capital of the Czechoslovak Republic in the interwar period. The main manifestation of life and influence of Belarusian emigration in the territory of interwar Czechoslovakia was association activity. One of the important associations that helped to develop activities at the beginning of the second decade of the last century was the Belarusian Hromada Association in Prague.

Key words: Belarusian emigration. Czechoslovak Republic. Belarusian Hromada in Prague.

Bieloruské obyvateľstvo, ktoré opúšťalo svoju domovinu v dôsledku napätého vnútropolitického vývoja² našlo svoj nový domov v Československej republike.³ V spoločnom štáte dvoch bratských národov Čechov a Slovákov predstavovali Bielorusi, po obyvateľoch ruského a ukrajinského pôvodu, tretiu najpočetnejšiu komunitu prichádzajúcu z bývalého Ruského impéria.

Medzivojnové Československo bolo pre bieloruských emigrantov veľmi atraktívne. V prvom rade išlo o slovanský štát, ktorý udržiaval kontakty s bieloruským prostredím už v minulosti (napríklad pobyt Francyska Skarynu⁴ v Prahe začiatkom 16. storočia).⁵ V druhom rade pre skutočnosť, že ČSR preukázala ochotu nezištne prijať emigrantov z bývalého Ruského impéria a poskytnúť im morálnu i materiálnu podporu a pomoc. Československo predstavovalo totiž jeden z mála štátov, ktorý poskytoval emigrantom pomoc na organizovanej úrovni. Zásahu na tejto skutočnosti mal predovšetkým projekt *Ruská pomocná akcia*, ktorý začala českoslo-

- 1 Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0546/19 – *Vklad ruskej emigrantskej inteligencie do rozvoja vedy a kultúry na Slovensku v rokoch 1920 – 1945*.
- 2 Napätý vnútropolitický vývoj v Bielorusku v rokoch 1918 – 1919 (25. 3. 1918 vyhlásená Bieloruská národná republika, 1. 1. 1919 vyhlásená Bieloruská sovietska socialistická republika, nesúca od 3. 2. 1919 názov Socialistická sovietska republika Bielorusko, 27. 2. 1919 sformovaná Litovsko-Bieloruská sovietska socialistická republika) a následná rusko-poľská vojna, ktorá bola ukončená Rižským mierom 18. 3. 1921, a znamenala definitívne rozdelenie Bieloruska na dve časti – západná časť sa stala súčasťou Poľska, vo východnej časti bola obnovená sovietska republika, mali rozhodujúci vplyv na emigráciu bieloruského obyvateľstva.
- 3 Časť Bielorusov sa usadila aj v Berlíne, Vilne či Kovne.
- 4 Francysk Skaryna – najvýznamnejšia postava bieloruských dejín, kultúrny dejateľ, vzdelanec, lekár, prekladateľ Biblie do starobieloruštiny, pôsobil v prvej polovici 16. storočia v Prahe.
- 5 KOLENOVSKÁ, Daniela. Běloruská emigrace v Československu (1918 – 1938). In *Soudobé dějiny*, 2007, č. 1, s. 82.

Socha Francysku Skarynu pred Národnou knižnicou Bieloruska v Minsku.⁸

Práve študentstvo predstavovalo najpočetnejšiu skupinu bieloruskej emigrácie. Bieloruskí študenti, ktorí boli na štúdiá vysielaní bieloruskými organizáciami v Poľsku, Litve, Lotyšsku a sovietskom Bielorusku,⁹ sa usádzali najmä v hlavnom meste Československa, kde študovali rôzne odbory na Univerzite Karlovej v Prahe.¹⁰ Menšia časť bieloruských študentov sa učila napríklad aj na Ukrajinskej hospodárskej akadémii v Poděbradoch.¹¹

venská vláda realizovať v júni 1921. Realizáciou projektu bolo poverené Ministerstvo zahraničných vecí ČSR. Ako uviedla slovenská historička Ľubica Harbuľová, projekt Ruská pomocná akcia znamenal jednu z najrozsiahlejšie koncipovaných humanitárnych akcií na pomoc emigrantom z bývalého Ruského impéria v celej Európe.⁶ Hlavným cieľom projektu bolo okrem humanitárnych a politicko-ekonomických dôvodov, pomôcť emigrantom získať v ČSR aj vzdelanie (maturitné alebo vysokoškolské).⁷

Predstavitelia bieloruskej emigrácie disponovali na území ČSR viacerými právami. K nim patrilo napríklad slobodne vyjadrovať svoje myšlienky, oslavovať národné sviatky, rozprávať sa v rodnom jazyku bez toho, aby boli vysmiati alebo sankcionovaní, ale aj právo študovať.

6 HARBUĽOVÁ, Ľubica. Historický kontext migrácie obyvateľov Ruska a Sovietskeho zväzu v prvej polovici 20. storočia. In *Migrácia obyvateľov východnej Európy na územie Slovenska a Čiech (prvá polovica 20. storočia)*. Ľubica Harbuľová (ed.). Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009, s. 20.

7 Bližšie pozri: БАБКА, Лукаш – ЗОЛОТАРЕВ, Игорь (сост.). *Русская акция помощи в Чехословакии: история, значение, наследие*. Прага : Национальная библиотека Чешской Республики – Славянская библиотека; гражданское объединение Русская традиция, 2012. 359 s.

8 Foto archív autorky.

9 Pred odchodom museli bieloruskí študenti podpísať vyhlásenie, v ktorom sa zaviazali, že v Československu budú riadne študovať a po absolvovaní štúdia vydajú knihu zo svojho odboru.

10 V akademickom roku 1922/1923 študovalo na Univerzite Karlovej v Prahe 50 bieloruských študentov. V nasledujúcich rokoch sa ich počet zvyšoval a v akademickom roku 1925/1926 už ich tu študovalo 350. Bližšie: МИРОЧИЦКИЙ, Л. Белорусское Студенчество в эмиграции в Праге (20-е годы). In *Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Результаты и перспективы проведенных исследований. Фонды Славянской библиотеки и пражских архивов. Т. 2*. Прага : Национальная библиотека Чешской Республики, 1995, s. 827.

11 Napríklad v akademickom roku 1922/1923 študovalo na akadémii sedem Bielorusov, v roku 1924/1925 sa ich počet zvýšil na deväť. V roku 1926/1927 mala akadémia 613 študentov, z toho ôsmi boli bieloruskej národnosti. Bližšie: 1927, 2 декабрь, Подєбраты

Okrem štúdia umožňovali československé orgány bieloruským študentom v súlade s príslušnou legislatívou slobodne si zakladať spolky, organizácie a vydávať časopisy. Práve spolková činnosť bola hlavným prejavom života a pôsobenia bielorúskej emigrácie na území ČSR v medzivojnových rokoch, najmä v 20. rokoch 20. storočia. V priebehu medzivojnového obdobia sa na území ČSR sformovalo viacero spolkov a organizácií.¹² K dôležitým spolkom, ktorý vtedy vznikol, patrila spolok *Bieloruská hromada v Prahe*.¹³

O registráciu spolku požiadal prípravný výbor v novembri 1921, ale kvôli nedostatkom v stanovách bola jeho žiadosť československými orgánmi zamietnutá.¹⁴ Po ich odstránení a následnom schválení stanov¹⁵ príslušnými orgánmi začal spolok začiatkom roka 1922 vyvíjať rôzne aktivity smerujúce k naplneniu svojho cieľa. Tým bola všestranná podpora bieloruských občanov žijúcich v ČSR, kultúrno-osvetová práca medzi nimi a vzájomné zbližovanie sa s československým národom.¹⁶ Predsedom spolku *Bieloruská hromada v Prahe* bol Mikuláš Veršinin.¹⁷

V priebehu dvoch rokov fungovania boli v spolku združené desiatky bieloruských študentov, ktorí sa na územie ČSR dostali legálnym i nelegálnym spôsobom z oboch častí Bieloruska, resp. iných krajín. Napríklad v správe *Bieloruskej hromady* v Prahe, zaslanej 18. mája 1923 Ministerstvu zahraničných vecí ČSR sa uvádzalo,

– Фрагмент докладной записки районного политического управления по поводу структуры и состава УХА. In *Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918 – 1939)*. Zdeněk Sládek – Ljubov Běloševská (zost.). Praha : Slovan-ský ústav AV ČR, 1998, s. 41.

- 12 Bližšie o bieloruských spolkoch v medzivojnovnej ČSR pozri napr.: HOPTOVÁ, Luciana. *Bieloruská emigrácia na území Československa (1918 – 1945)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2017. 144 s.; KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017. 288 s.; БУЧА, Андрэй. *Беларусы ў Чэхаславакіі (1921 – 1938 гг.): грамадска-палітычная і культурна-асветніцкая дзейнасць дыяспары*. In *Беларусь в европейском контексте: актуальные дискуссии о нациостроительстве*. Ольга Шпарга – Алесь Смоленчук (ред.). Вильнюс : ЕГУ, 2014, s. 170-183; МИРОЧИЦКИЙ, Л. *Белорусское Студенчество в эмиграции в Праге (20-е годы)*. In *Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Результаты и перспективы проведенных исследований*. Фонды Славянской библиотеки и пражских архивов. Т. 2. Прага : Национальная библиотека Чешской Республики, 1995, s. 826-832.
- 13 Názov spolku v bieloruskom jazyku – *Беларуская грамада ў Празе*, v českom jazyku – *Běloruská hromada v Praze*.
- 14 *Zemská správa politická informuje Policejní ředitelství v Praze, že kvůli nedostatkům ve stanovách nebere na vědomí vznik spolku Běloruská hromada v Praze*. Praha, 29. 12. 1921. In KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017, s. 142.
- 15 Stanovy spolku boli schválené 13. 3. 1922.
- 16 *Zemská správa politická informuje Policejní ředitelství v Praze, že kvůli nedostatkům ve stanovách nebere na vědomí vznik spolku Běloruská hromada v Praze*. Praha, 29. 12. 1921. In KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017, s. 143.
- 17 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj varianty Mikalaj/ Micolaj Viaršynin/ Vjaršynin.

Mikuláš Veršinin.¹⁹

že spolok pozostáva výhradne zo 49 študentov a predsedu spolku.¹⁸

Bieloruská hromada v Prahe v priebehu svojej dvojročnej existencie viackrát požiadala v rámci projektu Ruská pomocná akcia Ministerstvo zahraničných vecí ČSR o finančnú pomoc a podporu, najmä o udelenie štipendií na štúdium pre svojich krajanov. Dokonca, ešte pred samotným schválením stanov spolku, žiadal vo februári 1922 M. Veršinin²⁰ v mene Bieloruskej hromady v Prahe štipendiá pre šiestich Bielorusov z Vilna, Kovna a Berlína, ktorí chceli prísť do ČSR na štúdium na vysoké školy.²¹

Nešlo pritom o ojedinelý prípad v roku 1922, keď Bieloruská hromada v Prahe požadovala štipendiá pre svojich rodákov. Svedčí o tom napríklad aj dokument z júla 1922, v ktorom sa jednak hovorilo o počte doposiaľ poskytnutých štipendií, ako aj o ich navýšení na nasledujúci akademický rok. V žiadosti, ktorú podpísali M. Veršinin (Bieloruská hromada v Prahe), Piotr Krečevski²² (Rada

-
- 18 Národní archiv (NA) Praha, fond Ministerstvo zahraničních věcí – Ruská pomocná akce (ďalej MZV – RPA), kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.
- 19 НАША НИВА. В ПРАГЕ ОТКРЫЛИ МЕМОРИАЛЬНУЮ ПЛИТУ НА МОГИЛЕ КОНСУЛА БНР МИКОЛЫ ВЕРШИННИНА. 25. 3. 2018. Dostupné on-line: <<https://nn.by/?c=ar&i=206912&lang=ru&fbclid=IwAR2LQd9mDg3Oo1DzbYq6oktQUGJxVji1fEJhbaW-1vLPEWt2rKS9sgA5w9BU>>.
- 20 Mikuláš Veršinin pôsobil v Prahe od roku 1907. Veľmi aktívne sa podieľal na konaní *Prvej celobieloruskej konferencie*, ktorá sa uskutočnila v dňoch 26. – 28. 9. 1921 v Prahe a bola reakciou bieloruského národného hnutia na Rižský mier. Aktívny bol v Bieloruskej hromade v Prahe a Bieloruskej rade v Prahe. Jeho zásluhou bol aj zriadený *Bieloruský zahraničný archív* v roku 1928, ktorý až do svojej smrti spravoval. Zomrel 6. 5. 1934 a pochovaný bol na Olšanských cintorínoch v Prahe. Bližšie o M. Veršininovi pozri: HLAVÁČEK, Petr – KOTAU, Pavel. *Bělorusko mimo Bělorusko. Běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha : Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. 146 s.
- 21 Menovite išlo o študentov: Vladislav Hriněvič (v inom dokumente Hrinievič), Konstantin Šiškovský (v inom dokumente Šyškovský), Alexander Puško, Alexander Ružancev, Vladimír Kaľušin (v inom dokumente Kaliušin) a Karolina Hladká (v inom dokumente Gladkaja). In *Československé ministerstvo zahraničních věcí vyřizuje Vjaršyninovu žádost o víza pro běloruské stipendisty. Pripojen interní návrh instrukcí zastupitelským úřadům*. Praha, 13. 2. 1922. In KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017, s. 146-147.
- 22 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj varianty Petr/ Piotra Krečevsky/ Krečevskij/ Kračevski/ Kračavski. Bližšie o Piotrovi Krečevskom, čelnom predstaviteľovi Rady Bieloruskej národnej republiky, pozri napr.: HLAVÁČEK, Petr – KOTAU, Pavel. *Bělorusko mimo Bělorusko. Běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha : Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. 146 s.; Прэзідэнты Рады Беларускае Народнае Рэспублікі. In *Спадчына*, 1997, № 4, s. 3-14.

Bieloruskej národnej republiky), Ihnat Dvorčanin,²³ Jan Henijuš,²⁴ Konstantin Šyškovský (bieloruskí študenti), bolo uvedené: „Menom bieloruského národa, jeho vlády ako aj bieloruského študentstva srdečne ďakujeme za poskytnutých 20 štipendií študentských... Súčasne dovoľujeme si úctivo žiadať o zvýšenie týchto štipendií na akademický rok 1922 – 1923 na takú výšku, ktorú československá vláda bude považovať ešte za možnú, ale aspoň ešte 30 štipendií, dohromady teda 50...“²⁵

O podporu pre bieloruských študentov sa Bieloruská hromada v Prahe usilovala aj v nasledujúcom roku, čo potvrdzujú viaceré zachované dokumenty. Napríklad v dokumente Bieloruskej hromady z 18. mája 1923, v ktorom M. Veršinín žiadal štipendiá pre troch Bielorusov, bolo uvedené: „Hromada“ nemá žiadnych prostriedkov, aby mohla vydržiať aspoň krátku dobu svojich kamarátov – emigrantov, ktorí po príchode hľadajú prístrešie v Č.S.R. Organizácia stará sa aby čo najrýchlejšie našla pre nich prácu, pretože každý deň ich pobytu v Prahe je ťažkým bremenom pre celú organizáciu. Niekoľko z týchto emigrantov sú ľudia inteligentní, ktorých naša vlast potrebuje teraz a ešte viac bude potrebovať v budúcnosti; je úkolom našej organizácie prosieť úctivo ministerstvo zahraničných vecí Č.S.R., aby týmto ľuďom boli láskavo poskytnuté prostriedky pre ukončenie štúdií.“²⁷

*Seznam
vysokoskolských studentů bělorusů, kterým minister-
stvo zahraničních věcí Č.S.R. laskavě povolilo podporu*

č.	Příjmení a jméno	rok naroč.	přítel do Č.S.R.	Legace neboli a odkud?	rok matur. vy	Požádka školy?
1	Citavický Josef	1896	1923	Poslanej z pol'pot- stie, alijunse, posli vologulne	1915	lesnictvi
2	Monastyrskij Nikola	1902	1923	přes Bělorusko, příchaz č. 13.2.10	1921	Věhok. techn.
3	Sernický Jiří	1897	1923	z pol' polské ch- pore, příchaz 19.3.85	1917	agronom.
4	Mamonko Josef	1889	1922	z pol' Bělorusko, příchaz 30.7.97	1923	vys. obchodní
5	Kolozary Nikola	1902	1923	polské obchodu	1923	Věhok. techn.
6	Kavva Moxej	1901	1923	" "	1923	"
7	Dylis Eugenius	1904	1923	" "	1923	pravek
8	Rygalovskij Leon	1903	1923	z pol' Bělorusko	1923	agronom.
9	Menke Leon	1905	1923	polské ch- pore	1923	pravek
10	Nicko Arkadij	1903	1923	" "	1923	chemie
11	Vernikowski Zdenka	1903	1923	z pol' Bělorusko	1923	filosof.
12	Karnauchy Jan	1894		z pol' Bělorusko, příchaz 1.12.10	1923	
13	Machnovskij Alexander	1902		z pol' Bělorusko	1923	
14	Lucky Michel	1904		z pol' Bělorusko	1923	
15	Averjan Trifon	1901		z pol' Bělorusko	1923	
16	Parlov Alexander	1904		z pol' Bělorusko	1923	

V Praze dne 24 září 1923 č. j. 119.
M. Veršinín
předseda Běloruské
Hromady v Praze

Karnauchy
tajemník

Zoznam študentov, ktorým Ministerstvo zahraničných vecí ČSR udelilo štipendium (24. september 1923).²⁶

23 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj variant Ignác Dvorčanin.

24 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj varianty Janka/ Ivan Genijuš.

25 Komitét pro umožnění studia ruských studentů odpovídá na žádost sedmi běloruských studentů o přijetí. Praha, 18. 8. 1922. In KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt. Praha : Karolinum, 2017, s. 152-153.

26 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

27 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

*Seznam
béloruských emigrantů, kteří jsou v Praze,
chtěj studovat a žádaj účelvé ministerstva za-
hraničních věcí Č.S.R. aby jim látkové bylo dana
podpora.*

č.	Přímení a jméno	Legálně přišli nebo ne? a odkud?
	<u>Vysokoškolské:</u>	<u>Nelegálně:</u>
1	Iľjaševič Michala	2. pod polské okupace
2	Žuravkov Ivan	tež
3	Jraške Maciej	„ Sovětské Bělorusii
4	Jarošij Jagoz	tež
5	Šylerskij Jan	tež
6	Ovinnikov Igor	tež
7	Labočij Michala	„ polské okupace
8	Voloduckij Alexej	„ Sovětské Bělorusii
	<u>Na maturitní kurzy:</u>	
9	Klebor Serafim	„ polské okupace
10	Tymanka Michala	tež

V Praze dne 2. října 1923 č. j. 147

M. Veršinín
předseda Běloruské
Hromady v Praze

Klaman
 tajemník

Zoznam študentov, ktorí žiadajú Ministerstvo zahraničných vecí ČSR o udelenie štipendia (2. október 1923).²⁹

navrhol iba tých študentov, ktorí sa už v Prahe nachádzajú, a že štipendia ženám a študentom žijúcim v zahraničí nebudú poskytnuté.³⁰ Ministerstvu bol tak následne predložený zoznam desiatich študentov (študenti žiadajúci štipendium na vysokoškolské štúdium i na maturitné kurzy), ktorí sa už v ČSR nachádzali nelegálne z oboch častí rozdeleného Bieloruska.

Dňa 14. novembra 1923 Bieloruská hromada v Prahe žiadala Ministerstvo zahraničných vecí ČSR o podporu pre ďalších 26 bieloruských študentov,³¹ ktorí nelegálne

V ďalšom zachovanom dokumente Bieloruskej hromady v Prahe z 24. septembra 1923 bolo uvedené, že Ministerstvo zahraničných vecí ČSR poskytlo na základe žiadosti M. Veršinina štipendiá pre 16 bieloruských vysokoškolských študentov. Išlo o študentov vo veku od 18 do 34 rokov, ktorí prišli do ČSR z územia okupovaného Poľskom a sovietskeho Bieloruska.²⁸

K ďalšej podpore Ministerstva zahraničných vecí ČSR v prospech bieloruského študentstva došlo napríklad aj v októbri a novembri 1923. Nutné je však uviesť, že nie všetkým študentom, uvedeným v zoznamoch a predkladaných Bieloruskou hromadou v Prahe, ministerstvo vždy vyhovel. Taktiež ministerstvo neraz ovplyvňovalo zoznamy aj tým, keď dopredu upovedomovalo M. Veršinina, akých študentov má navrhnúť na štipendiá. Ako príklad je možné uviesť žiadosť o štipendiá z 2. októbra 1923. M. Veršinín bol vo pred informovaný, aby na štipendiá

28 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

29 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

30 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

31 Zoznam 26 študentov žiadajúcich štipendiá na štúdium: a) študenti žiadajúci štipendiá na vysokoškolské štúdium na československých školách – Michal Rahulá, Vladimír Jelanský, Natalie Sazanovičová, Mikolaj Kachanovič, Jan Jakubovský, Rygor Tananko, Lazar Zarecký, Konstantin Skipar, Konstantin Dechterov, Leonard Kozlovský, Marie Sadovská, František Petkévič, Václav Petkévič, Michal Lucky, Ivan Karnauchov a Ale-

opustili svoju vlasť. Učinili tak pod tlakom, ktorý panoval v západnej časti Bieloruska nachádzajúcej sa pod poľskou správou. Keďže spolok Bieloruská hromada v Prahe nedisponoval potrebnými finančnými prostriedkami na poskytnutie podpory týmto študentom, požiadal o pomoc Ministerstvo zahraničných vecí ČSR. V úvode žiadosti sa uvádzalo: „*Slávnemu ministerstvu zahraničných vecí Č.S.R. v Praze! Spolok „Bieloruská Hromada“ v Prahe, uznávajúcí dobrodenia, ktoré urobila vláda československej republiky pre bieloruský národ, všemožne sa vyhýbal obťažovať slávne ministerstvo svojimi žiadosťami. Avšak vývin terajších okolností núti spolok, aby sa obrátil na slávne ministerstvo s nasledujúcou žiadosťou:*

V poslednej dobe v poľskej republike, za vlády ministerstva pána Vitoša, perzekvovanie bieloruského obyvateľstva pod poľskou okupáciou v bývalej gubernii grodnenskej, vilenskej a z časti minskej, stalo sa oveľa horšie ako bolo predtým.

Obyvatelia, ktorí nemajú štátneho poľského občianstva, nemôžu sa tohto domôcť a sú nemilosrdne vykazovaní do boľševického Ruska; preto ľudia z predtým menovaných gubernií utekajú na všetky strany. Takto prišlo do Prahy cez Tatry a Karpaty a cez Litvu a Nemecko viac ako 26 osôb, prevažne mládeže, otrhaných a hladných.

Spolok „Bieloruská Hromada“, ktorý je väčšinou tvorený študujúcimi emigrantmi, ocitol sa v kritickej situácii, pretože im ničím nemôže pomôcť. Nielen že nemá pre nich prístrešie, ale nemôžeme ich ani po jeden deň vyživiť. Bieloruskí emigranti tisnú sa po internátoch, určených pre Ukrajincov, ktorí im na krátku dobu poskytli miesto na spanie a požíviavajú im jedlo. Niektorí z emigrantov pracujú na stavbách, ale práca, ako obyčajne, trvá krátko, 2 – 3 dni. Navrátiť sa pod poľskú okupáciu jednoducho nechcú; hovoria, že radšej zomrú hladom za hranicami ako v poľských väzeniach.“³²

V závere žiadosti M. Veršinín v mene Bieloruskej hromady v Prahe prosil, aby ministerstvo týmto študentom láskavo povolilo podporu pre ďalšie štúdium na československých školách, ak nie pre všetkých, tak aspoň pre niektorých. Pre tých, ktorým by ministerstvo neudelilo podporu, M. Veršinín žiadal, aby im boli „*aspoň vydané preukazy, aby si nerušene mohli nájsť zamestnanie a obživu*“.³³

O štipendiá pre svojich členov žiadala Bieloruská hromada v Prahe Ministerstvo zahraničných vecí ČSR aj v prvej polovici roku 1924. Napríklad v januári 1924 zaslal M. Veršinín ministerstvu žiadosť o poskytnutie finančnej podpory pre deviatich Bielorusov, v apríli 1924 zase pre ďalších siedmich bieloruských študentov. Odpoveď ministerstva v oboch prípadoch bola rovnaká – žiadosti nie je možné vyhovieť.³⁴

xander Pavlov; b) študenti žiadajúci štipendiá na maturitné kurzy na československých školách – Mikola Šymanko, Leon Šavejko, Alexandr Karpovič, Jiří Mucha, Petr Orsa, Platon Kurčický, Leon Giris, Theodor Aniskevič, Jan Vasilevský, Jan Sak. Do zoznamu bola Mikulášom Veršininom ešte dodatočne ručne dopísaná študentka Elisaveta Milovská, čiže spolu to bolo 27 študentov. In NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sig. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

32 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

33 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

34 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

Bieloruská hromada v Prahe sa okrem zabezpečovania morálnej i finančnej podpory a pomoci pre svojich rodákov snažila počas svojej dvojročnej existencie naplniť aj svoj ďalší cieľ, a to kultúrno-osvetový. V roku 1923 vydával spolok časopis *Беларускі студэнт* (Bieloruský študent), ako uviedol M. Veršinín: „...za účelom duševného spojenia celého bieloruského študentstva, roztrúseného po celom svete, aby nepodliehalo cudzím a zvlášť neslovanským vplyvom. Okrem toho tento žurnál má veľký význam pre naše študentstvo vo svojej vlasti nachádzajúce sa pod cudzou okupáciou.“³⁵

Беларускі студэнт, ktorý bol písaný v bieloruskom jazyku, obsahoval najmä umeleckú prózu a príspevky, v ktorých bol priblížený život bieloruskej emigrácie v Prahe. Autori článkov sa však nevyhli ani situácii za československými hranicami, a tak v časopise nechýbali ani informácie o vývoji na území rozdeleného Bieloruska, či informácie o živote Bielorusov v iných krajinách.³⁶

Finančné prostriedky na vydávanie časopisu *Беларускі студэнт*, prvého periodika bieloruského študentstva v medzivojnovom Československu,³⁷ získavala Bieloruská hromada v Prahe od členov krúžku rovnomenného názvu, ktorý bol za týmto účelom vytvorený.³⁸ Odpočítaním určitého percenta zo štipendií jeho členov sa podarilo vydať 32 kusov časopisu. Na pokrytie ďalších nákladov spojených s vydávaním už ale nemal ani krúžok, ani spolok potrebné finančné prostriedky. A tak sa vo februári 1923 obrátil predseda Bieloruskej hromady v Prahe M. Veršinín a členovia redakčnej komisie časopisu Jan Jermačenka³⁹ a Jan Stankievič⁴⁰ na Ministerstvo zahraničných vecí ČSR so žiadosťou⁴¹ o finančnú subvenciu na vydanie ďalších čísel tohto časopisu. V žiadosti sa okrem iného uvádzalo: „V ťažkú dobu pre bieloruský národ časť bieloruského študentstva našla bratské prístrešie v Čechách, začo pri-

35 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

36 Mesačník, ktorý prinášal správy rozmanitého charakteru, mal aj niekoľko pravidelných rubrik, napríklad Jazykový kútik, Nové knihy, Kronika a iné. Napríklad v čísle 4-5 z roku 1923 boli v rubrike Kronika prezentované príspevky týkajúce sa kurzu bieloruského jazyka, ako aj aktivít Bielorusov vo Vilne či Amerike. Zároveň boli v tomto čísle časopisu priblížené aj bielorussko-ukrajinské vzťahy a nechýbali ani príspevky týkajúce sa zlého postavenia Bielorusov v Západnom Bielorusku, pričom niektoré príspevky časopisu boli doplnené aj o obrazové prílohy. In *Беларускі студэнт*, 1923, № 4-5. 24 s.

37 ЧМАРАВА, Марына Іванаўна. *Шляхі ўзаемнага пазнання: беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920 — 1945)*. Мaгiлeў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2004, s. 14.

38 Bieloruské spolky sformované na území medzivojnového Československa vydávali aj ďalšie časopisy: *Перавясла* (Bieloruské pokrokové študentstvo v Č.S.R.), *Прамень* (Zväz študujúcich vysokých škôl občanov B.S.S.R. v Č.S.R.), *Iskry Skaryny* (Bieloruský (Kryvičský) kultúrny spolok Francyska Skarynu). Bližšie pozri: НОПТОВА, Луціана. *Біелоруская эміграцыя на ўзямі Чэскаславакіі (1918 — 1945)*. Прэšov : Выдавецтва Прэшовскай універсітэты в Прэшове, 2017. 144 s.; ЧМАРАВА, Марына Іванаўна. *Шляхі ўзаемнага пазнання: беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920 — 1945)*. Мaгiлeў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2004. 136 s.

39 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj varianty Ivan Jermačenko/ Ermačenko/ Ermačenka.

40 V archívnych materiáloch a literatúre je možné nájsť aj variant Jan Stankievič / Stankevič / Stankjevič.

41 Žiadosť bola napísaná 20. 2. 1923.

Obálka a prvá strana časopisu *Беларускі студэнт*.⁴²

naša českému národu svoje vrelé ďakujem. Všetko bieloruské študentstvo v Československu zorganizované je v spolku „Bieloruská Hromada“ v Prahe. Časť tohto študentstva venovala voľný od štúdia čas na vydanie mesačného žurnálu „Bieloruský študent“ a vytvorila krúžok tohto mena pri Bieloruskej Hromade... Bieloruský národ prežíva teraz takú periódu svojej histórie, keď všetka jeho inteligencia i polointeligencia horlivo, snaží sa k osvete a západnej kultúre. V skutku najbližším a najprístupnejším kultúrnym prameňom pre Bielorusov je Československo... Zoznámiť našu mladú generáciu s českým životom, hospodárstvom, kultúrou a zvlášť literatúrou a prenášať toto vzácne ovocie na bieloruskú pôdu je najhlavnejším úkolom žurnálu „Bieloruského študenta“. Avšak bohužiaľ ďalšie vydávanie „Bieloruského študenta“ uviazlo pre nedostatok peňažných prostriedkov. Preto dovoľujeme si prosiť ministerstvo zahraničných vecí Č. S. R., aby ráčilo láskavo povoliť určitý obnos mesačne pre ďalšie vydávanie žurnálu „Bieloruský študent“⁴³.

Spočiatku ministerstvo tejto žiadosti vyhovel a prijalo rozhodnutie, že od 1. apríla 1923 bude poukazovať do rúk M. Veršina finančnú podporu vo výške 3 000 korún.⁴⁴ Neskôr ale svoje rozhodnutie pozmenilo a ústne bolo M. Veršinovi oznámené, že finančnú dotáciu časopis nedostane.⁴⁵ Pravdepodobným dôvodom zmeny

42 Archív autorky.

43 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

44 Dňa 17. 3. 1923 bol dokonca vyhotovený aj platobný príkaz, v ktorom sa uvádzalo, že 3 000 korún bude poskytnutých ako podpora na vydanie časopisu na mesiac apríl. Neskôr bol príkaz stornovaný.

45 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

postoja ministerstva bola skutočnosť, že redakcia časopisu dávala pred literárnymi článkami prednosť príspevkom politického charakteru s protipoložským zameraním.⁴⁶

Dňa 8. júna 1923 redakčná komisia časopisu opätovne žiadala ministerstvo o finančnú subvenciu. V tejto žiadosti už však jej predseda Jan Stankievič ubezpečoval ministerstvo, že články v mesačníku budú najmä vedecké a beletristické. V závere žiadosti sa uvádzalo: „*Ak by boli články publicistické, nebudú drastické voči štátom susediacim s Československom.*“⁴⁷ Aj napriek týmto zárukám zo strany redakcie časopisu ministerstvo ani tejto žiadosti nevyhovelo, oficiálne z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.⁴⁸

Nedostatok financií, ako oficiálny dôvod, bol zo strany Ministerstva zahraničných vecí ČSR uvedený aj vo vzťahu k ďalšiemu projektu, ktorý sa snažila Bieloruská hromada v Prahe zrealizovať. Tá sa v rámci rozvoja bieloruského národného povedomia a vybudovania centra budúceho národného obrodovania v roku 1923 pokúsila o zriadenie Bieloruského učiteľského ústavu. V žiadosti M. Veršinina, predsedu spolku, a Jana Stankieviča, tajomníka spolku, z 15. septembra 1923 adresovanej ministerstvu zahraničných vecí sa uvádzalo: „*Inteligencia každého národa je podmienkou celého jeho trvania, kultúrneho rozvoja a štátoprávnej organizácie. Keď pred 300 rokmi bieloruská inteligencia, pozostávajúca zo šľachty, nechala svoj národ a išla do cudzích táborov, prostý bieloruský ľud zostal sám, bol podrobený a nemohol brániť svoje právo skoro až do posledných čias. Revolúcia v r. 1905, svetová vojna a revolúcia r. 1917 zmenili politické pomery a prebudili z letargického spánku bieloruský národ, ktorý ihneď pochopil, že len keď bude mať kádre svojej inteligencie, dovedie postaviť sa proti rôznym nátlakom zo strán, a môže zariadiť svoj život a svoju existenciu podľa svojho priania, ale bohužiaľ vo svojej vlasti dvere do vzdelávacích siení našiel uzavreté. V minulom roku Československý národ so svojou vznešenou vládou podal svoju ruku pomocnú bratom Slovanom a vďaka jeho podpore, teraz študuje na vysokých školách v Prahe a na Ukrajinskej hospodárskej akadémii v Poděbradoch cez 70 bieloruských študentov. Naši bieloruskí študenti rýchlo chápú českú reč a vychovávajú sa podľa svetlého vzoru Českého národa k tomu, aby svojráznu slovanskú kultúru a spolu aj vďačnosť uznania Českému národu niesli svojho času na spustošené lány Bieloruska. Ani vojnové spustošenia, ktoré potrebujú rýchlych opráv, ani strata inteligencie uprostred veľkých prevratov a rozháraných pomerov trvajúcich do dnes, tiež nie prekážky kladené okupantmi nemôžu zadržať prúd bieloruskej mládeže ku vzdelaniu. Prúd v masách k osвете a vytvoření svojej vlastnej kultúry je tak silný, že všetka vojna s ním, ktorú vedú okupanti, stáva sa bezúčelnou.*

Bohužiaľ národ ten málo má vyškolených učiteľov, ktorí by mohli vychovávať jeho mládež v duchu bieloruskej národnosti a Slovanskej kultúry. Na veľkom priestore Bieloruska / okolo 300.000 kilometrov / je iba jeden učiteľský ústav.

Je vznešenou úlohou a priamo historickým poslanstvom československého národa, aby v mene kultúry slovanstva a jeho budúcnosti ráčil poskytnúť bieloruskému národu ešte jednu bratskú pomoc a síce: aby povolil Bieloruskej hromade zriadiť v Prahe, alebo v inom meste

46 KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017, s. 36.

47 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

48 V priebehu roka 1923 vyšlo celkovo sedem čísel časopisu.

ústav pre odborných učiteľov pre 50 študentov, 3 profesorov, 2 lektorov a asistenta s administráciou a hospodárskymi potrebami, poskytnuší pre tento účel potrebný peňažný obnos podľa priloženého rozpočtu. Aby tiež bolo láskavo dovolené študentom tohto ústavu navštevovať české vysoké školy ako pre počúvanie prednášok tak i pre prax; tento ústav učiteľský inštitút/ pri prvej možnosti bude preložený do Bieloruska.⁴⁹

Súčasťou žiadosti bol aj predbežný rozpočet,⁵⁰ v ktorom bolo uvedené, že mesačne by bola pre personál ústavu (traja profesori, dvaja lektori, asistent, tajomník, pisár, lekári a príplatok riaditeľovi) potrebná suma v celkovej výške 13 250 korún. Na hospodárske, kancelárske a iné výdavky (nájom, knižnica, lieky, palivo, svetlo, písací stroj), vrátane vydržiavania študentov, bolo potrebných ďalších 61 500 korún, čiže celková suma sa vyšplhala na 74 750 korún.⁵¹ No tak, ako v prípade podpory časopisu *Беларускі студэнт*, ministerstvo zahraničných vecí žiadosti Bieloruskej hromady v Prahe nevyhovelo⁵² a k vybudovaniu ústavu nedošlo.

Podpora bieloruských študentov, vydávanie časopisu a snaha o vybudovanie učiteľského ústavu, to všetko boli aktivity, ktorými sa Bieloruská hromada v Prahe prezentovala počas svojho dvojročného pôsobenia. K ďalším však už nepristúpila. Bolo to spôsobené tým, že na základe žiadosti M. Veršinina z konca roka 1923 a s povolením Ministerstva vnútra ČSR bola Bieloruská hromada v roku 1924 nahradená novým spolkom, a to *Bieloruskou radou v Prahe*.⁵³ Ukončenie činnosti Bieloruskej hromady v Prahe a vznik nového spolku bol podmienený predovšetkým tým, že na územie ČSR presídlili poprední predstavitelia Rady Bieloruskej národnej republiky, ktorí sa v novom spolku až do začiatku druhej svetovej vojny veľmi výrazne aktivovali. No aj napriek tomu je nutné uviesť, že spolok Bieloruská hromada v Prahe, a predovšetkým jeho hlavný predstaviteľ M. Veršnin, sa v rokoch 1922 – 1924 všemožne snažili pomôcť Bielorusom prichádzajúcim na územie ČSR, nezabúdajúc pritom na šírenie osvety a bieloruskej kultúry.

49 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

50 Súčasťou žiadosti neboli stanovy ústavu, ktoré mali byť ministerstvu doručené osobitne.

51 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

52 NA Praha, fond MZV – RPA, kar. 306, sign. Spolky cizí v ČSR, Běloruská hromada, 1922 – 1924.

53 Bližšie o Bieloruskej rade v Prahe, jej aktivitách a predstaviteľoch: HLAVÁČEK, Petr – KOTAU, Pavel. *Bělorusko mimo Bělorusko. Běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha : Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. 146 s.; HOPTOVÁ, Luciana. *Bieloruská emigrácia na území Československa (1918 – 1945)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2017. 144 s.; KOLENOVSKÁ, Daniela – PLAVEC, Michal. *Běloruská emigrace v meziválečném Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt*. Praha : Karolinum, 2017. 288 s.; БУЧА, Андрэй. *Беларусы ў Чэхаславакіі (1921 – 1938 гг.): грамадска-палітычная і культурна-асветніцкая дзейнасць дыяспары*. In *Беларусь в европейском контексте: актуальные дискуссии о нациостроительстве*. Ольга Шпапара – Алесь Смоленчук (ред.). Вильнюс : ЕГУ, 2014, s. 170-183; ЧЕРНЯКЕВИЧ, Андрей. *Белорусская Народная Республика и советская власть : Берлинская конференция и предпосылки ликвидации правительства БНР*. In *ПЕРЕКРЁСТКИ – Журнал исследований восточноевропейского Пограничья*, № 1-2/2016, s. 15-32.